

Микола ГЛАДКИЙ,
кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології
та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Учнівські "зошити друзів" та проблеми виховання дітей молодшого шкільного віку

У педагогічній літературі здебільшого аналізуються стосунки вчителя й учня. Натомість взаєминам дітей, які існують в учнівському колективі, приділяється менше уваги. Виникають вони у процесі спілкування учнів, під час дозвілля, стаючи важливою складовою їхнього позанавчального життя. Надалі ці стосунки переростають у дружбу.

Цікавою формою дитячого спілкування є "Зошити друзів". У них діти відповідають на запитання визначеної анкети, а також висловлюють різноманітні побажання та прохання. Саме тому, задля врахування думок учнів, їхніх уподобань та смаків, педагогові важливо проаналізувати їх і, базуючись на цих матеріалах, вибудувати правильну психолого-педагогічну роботу.

Для аналізу було обрано "Зошити друзів", які ведуть учні 4-А класу Доброгостівської ЗОШ I–III ступенів Дрогобицького району Львівської області. У цьому класі навчається 23 дітей, з них 12 хлопчиків і 11 дівчаток. Класовод – досвідчений учитель із багаторічним стажем педагогічної роботи Стефанія Петрівна Кльофа.

"Зошити друзів" ведуть семеро дівчаток і п'ятеро хлопчиків, але заповнюють їх майже всі однокласники. Варто зазначити: діти започаткували ведення анкет ще у 2 класі, що засвідчує тривале збереження у них інтересу до цього виду діяльності.

Поспілкувавшись з учнями, можна стверджувати: основний мотив ведення анкети – бажання дітей зберегти пам'ять про шкільні роки, краще пізнати один одного. Це також підтверджується низкою цитат відповідного спрямування, як от:

Роки навчальні линуть скоро,
Немов струмок біжить води.
Колись згадаєш нашу школу
В якій разом учились ми.
Подруженько мила, весела як гай,
Поїдеш далеко – про мене згадай.

Анкета складається із таких запитань*:

1. Прізвище, ім'я та по-батькові.
2. Скільки тобі років?
3. В якому ти класі?
4. Номер телефону.
5. Улюблений друг.
6. Улюблена подруга.
7. Улюблений колір.
8. Улюблена квітка.
9. Улюблене кіно.
10. Улюблений телесеріал.

* Збережено стиль і зміст формулювань, які містяться в учнівських анкетах.

11. Улюблений предмет.
12. Які предмети тобі не подобаються?
13. Зроби сюрприз.
14. Напиши вірш.
15. Напиши пісню.
16. Зроби наклейку.
17. Улюблена акторка.
18. Улюблена співачка.
19. Улюблений мультфільм.
20. Улюблений напій.
21. Улюблена страва.
22. Улюблена професія.
23. Чи подобаюсь я тобі?
24. Чим?
25. Улюблена іграшка?
26. Напиши цитату.
27. Напиши побажання.
28. Створи малюнок.

Варто зазначити, що цей варіант анкети може бути доповнений запитаннями, запропонованими власниками зошитів.

Проаналізувавши відповіді учнів, хочеться зробити кілька узагальнень щодо тих ключових запитань, які свідчать про формування світогляду дітей, їхніх смаків та уподобань.

У коло друзів входять ті, з ким діти спілкуються найчастіше: однокласники, сусідські діти, ровесники-родичі. І все ж основою формування дитячих товариських об'єднань є класний колектив. Варто зазначити, що не у всіх дітей склались усталені дружні взаємини, адже у переліку "улюблених друзів і подруг" інколи значиться набір багатьох імен. Причому не всі діти прагнуть відкрити свої симпатії, тому записують початкову букву імені своїх друзів.

Серед учасників відповідей на анкету – діти, які симпатизують один одному. На підтвердження свого приятельського ставлення вони роблять відповідні "сюрпризи", обмінюючись невеличкими подарунками – наклейками, вирізками з газет та журналів із зображенням артистів, спортсменів, тварин, автомобілів тощо.

Водночас майже всі четвертокласники, на запитання: "Чим я тобі подобаюсь?" відповідають – "усім" або "не знаю", що свідчить про неготовність дітей такого віку до конкретного оцінювання людини. Цього не скажеш про учасників анкети середнього та старшого шкільного віку, у відповідях котрих містяться конкретні адресні характеристики.

У цьому контексті педагогу варто порекомендувати дітям включити в анкету і запитання: "Які риси характеру мені варто змінити?" Або дещо простіше: "Що мені варто змінити у своїй поведінці?". Взаємні дитячі побажання були б дієвим засобом саморозвитку та виховання учнів.

У "Зошиті друзів" чимало цікавих даних для аналізу психології дітей цієї вікової категорії. Не вмючи самотійно сформулювати думку, діти, котрі відповідають на запитання анкети, часто використовують цитати, які переважно передаються їм від учнів середніх та старших класів. Наприклад:

Зроставай здоровою і щасливою,
Будь розумною і кмітливою,
Хай завжди тебе і всюди
Любить Бог, шанують люди.

Досить часто зустрічаються також і побажання романтичного спрямування, має місце і деяка ідеалізація окремих негативних явищ.

Тому, з метою формування у дітей відповідних моральних цінностей та недопущення "героїзації негативізму" важливо провести з ними відповідну виховну роботу.

Щодо захоплення чи неприйняття того чи іншого предмета, то загалом у класі не помітна та чи інша конкретна тенденція. Вибір улюблених чи не улюблених предметів охоплює практично весь спектр навчальних дисциплін і зумовлюється індивідуальними здібностями дітей.

Варто зазначити, що для четвертокласників шкільні підручники продовжують залишатися основним джерелом знань. Про це свідчать вірші, записані дітьми у зошити списані з читанок.

Наявність багатьох запитань, відповідь на які передбачає перегляд телепередач, засвідчує, що домінуючий вплив на психіку дитини має телевізор. Отже, тут очевидна недооцінка дітьми таких засобів саморозвитку, як читання художньої літератури, слухання музики, відвідування музеїв тощо.

Художні фільми, які сподобалися дітям і про які вони написали у своїх анкетах, – це фільми іноземного виробництва, зокрема, "Титанік", "Сам удома", фільми, де головну роль виконує Джеккі Чан тощо.

Серед серіалів, які найбільше привернули увагу дітей, переважають іспано-мексиканські фільми, в основі сюжету яких – любовні взаємостосунки. Очевидний вплив таких стрічок – "швидке дорослішання" без критичного реалістичного сприйняття дійсності. Діти згадують фільми російського виробництва, а саме: "Кармеліта", "Солдати", у захваті від улюблених акторів, виконавців ролей у цих стрічках.

Захоплюються діти й мультфільмами американського виробництва. Водночас і досі популярний "Ну, постривай". Варто зазначити, що окремі учні своїми улюбленими мультфільмами називали розповіді про "Біблію".

У телепрограмах недостатньо фільмів вітчизняного виробництва, а також неготовність дітей сприймати класику української кінематографії. До того ж не у всіх дітей склалося чітке усвідомлення жанру телепередач. Так, у деяких анкетах зустрічається ототожнення художнього фільму і телесеріалу.

Впливом телеекрана пояснюються симпатії учнів і до артистів естради. Відрадно, що серед них учні надають перевагу вітчизняним співакам. Популярні в дитячому середовищі Оксана Білозір, Софія Ротару, Руслана, Ані Лорак, Олександр Пономарьов, Павло Зібров, Микола Свидюк. Учні цитують уривки пісень сучасної естради або з популярних серіалів. Відчувається, що у дітей брак любові до народної пісні; учні не знайомі з західноєвропейською музикою.

Відповіді на запитання про улюблені страви віддзеркалюють традиції народного повсякденного харчування, які донині зберігаються в родинному побуті українських сімей, чого не можна сказати про культуру споживання напоїв, де більш помітні сучасні інновації.

"Зошити друзів" багато ілюстровані. Розмальовуючи сторінки, діти виявляють фантазію, використовують творчі навички.

Отже, "Зошити друзів" містять значний матеріал про розвиток учнів, їх виховання, ставлення до навчання. З них можна отримати інформацію, яка іде від дітей, враховувати їхні думки та своєчасно коригувати виховну діяльність. ☺